

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 384

Taksonomia 24

**Klasyfikacja i analiza danych –
teoria i zastosowania**

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Tytuł dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego
oraz ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy Danych PTS

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)
e-ISSN 2392-0041 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)
ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
Krzysztof Jajuga, Józef Pociecha, Marek Walesiak: 25 lat SKAD.....	15
Beata Basiura, Anna Czapkiewicz: Symulacyjne badanie wykorzystania entropii do badania jakości klasyfikacji.....	25
Andrzej Bąk: Zagadnienie wyboru optymalnej procedury porządkowania liniowego w pakiecie <code>pllord</code>	33
Justyna Brzezińska: Analiza klas ukrytych w badaniach sondażowych.....	42
Grażyna Dehnel: Rejestr podatkowy oraz rejestr ZUS jako źródło informacji dodatkowej dla statystyki gospodarczej – możliwości i ograniczenia ..	51
Sabina Denkowska: Wybrane metody oceny jakości dopasowania w <i>Propensity Score Matching</i>	60
Marta Dziechciarz-Duda, Klaudia Przybysz: Zastosowanie teorii zbiorów rozmytych do identyfikacji pozafiskalnych czynników ubóstwa.....	75
Iwona Foryś: Potencjał rynku mieszkaniowego w Polsce w latach dekonjunktury gospodarczej.....	84
Eugeniusz Gatnar: Statystyczna analiza konwergencji krajów Europy Środkowej i Wschodniej po 10 latach członkostwa w Unii Europejskiej.....	93
Ewa Genge: Zaufanie do instytucji publicznych i finansowych w polskim społeczeństwie – analiza empiryczna z wykorzystaniem ukrytych modeli Markowa.....	100
Alicja Grześkowiak: Wielowymiarowa analiza uwarunkowań zaangażowania Polaków w kształcenie ustawiczne o charakterze pozaformalnym.....	108
Monika Hamerska: Wykorzystanie metod porządkowania liniowego do tworzenia rankingu jednostek naukowych.....	117
Bartłomiej Jefmański: Zastosowanie modeli IRT w konstrukcji rozmytego systemu wag dla zmiennych w zagadnieniu porządkowania liniowego – na przykładzie metody TOPSIS.....	126
Tomasz Józefowski, Marcin Szymkowiak: Wykorzystanie uogólnionej miary odległości do porządkowania liniowego powiatów województwa podkarpackiego w świetle funkcjonowania specjalnej strefy ekonomicznej Euro-Park Mielec.....	135
Krzysztof Kompa: Zastosowanie testów parametrycznych i nieparametrycznych do oceny sytuacji na światowym rynku kapitałowym przed kryzysem i po jego wystąpieniu.....	144
Mariusz Kubus: Rekurencyjna eliminacja cech w metodach dyskryminacji....	154

Marta Kuc: Wpływ sposobu definiowania macierzy wag przestrzennych na wynik porządkowania liniowego państw Unii Europejskiej pod względem poziomu życia ludności	163
Paweł Lula: Kontekstowy pomiar podobieństwa semantycznego	171
Iwona Markowicz: Model regresji Feldsteina-Horioki – wyniki badań dla Polski	182
Kamila Migdał-Najman: Ocena wpływu wartości stałej Minkowskiego na możliwość identyfikacji struktury grupowej danych o wysokim wymiarze	191
Małgorzata Misztal: O zastosowaniu kanonicznej analizy korespondencji w badaniach ekonomicznych.....	200
Krzysztof Najman: Zastosowanie przetwarzania równoległego w analizie skupień	209
Edward Nowak: Klasyfikacja danych a rachunkowość. Rozważania o relacjach	218
Marcin Pelka: Adaptacja metody <i>bagging</i> z zastosowaniem klasyfikacji pojęciowej danych symbolicznych.....	227
Józef Pocięcha, Mateusz Baryła, Barbara Pawelek: Porównanie skuteczności klasyfikacyjnej wybranych metod prognozowania bankructwa przedsiębiorstw przy losowym i nielosowym doborze prób	236
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Wybrane metody statystyki wielowymiarowej w ocenie jakości życia słuchaczy uniwersytetu trzeciego wieku	246
Wojciech Roszka: Konstrukcja syntetycznych zbiorów danych na potrzeby estymacji dla małych domen	254
Aneta Rybicka: Połączenie danych o preferencjach ujawnionych i wyrażonych	262
Elżbieta Sobczak: Poziom specjalizacji w sektorach intensywności technologicznej a efekty zmian liczby pracujących w województwach Polski	271
Andrzej Sokołowski, Grzegorz Harańczyk: Modyfikacja wykresu radarowego	280
Marcin Szymkowiak, Marek Witkowski: Wykorzystanie mediany do klasyfikacji banków spółdzielczych według stanu ich kondycji finansowej ..	287
Justyna Wilk, Michał B. Pietrzak, Roger S. Bivand, Tomasz Kossowski: Wpływ wyboru metody klasyfikacji na identyfikację zależności przestrzennych – zastosowanie testu <i>join-count</i>	296
Dorota Witkowska: Wykorzystanie drzew klasyfikacyjnych do analizy zróżnicowania płac w Niemczech	305
Artur Zaborski: Analiza niesymetrycznych danych preferencji z wykorzystaniem modelu punktu dominującego i modelu grawitacji.....	315

Summaries

Krzysztof Jajuga, Józef Pocięcha, Marek Walesiak: XXV years of SKAD	24
Beata Basiura, Anna Czapkiewicz: Simulation study of the use of entropy to validation of clustering.....	32
Andrzej Bąk: Problem of choosing the optimal linear ordering procedure in the p_llord package.....	41
Justyna Brzezińska-Grabowska: Latent class analysis in survey research...	50
Grażyna Dehnel: Tax register and social security register as a source of additional information for business statistics – possibilities and limitations.....	59
Sabina Denkowska: Selected methods of assessing the quality of matching in Propensity Score Matching	74
Marta Dziechciarz-Duda, Klaudia Przybysz: Applying the fuzzy set theory to identify the non-monetary factors of poverty.....	83
Iwona Foryś: The potential of the housing market in Poland in the years of economic recessions.....	92
Eugeniusz Gatnar: Statistical analysis of the convergence of CEE countries after 10 years of their membership in the European Union.....	99
Ewa Genge: Trust to the public and financial institutions in the Polish society – an application of latent Markov models.....	107
Alicja Grześkowiak: Multivariate analysis of the determinants of Poles' involvement in non-formal lifelong learning	116
Monika Hamerska: The use of the methods of linear ordering for the creating of scientific units ranking.....	125
Bartłomiej Jefmański: The application of IRT models in the construction of a fuzzy system of weights for variables in the issue of linear ordering – on the basis of TOPSIS method	134
Tomasz Józefowski, Marcin Szymkowiak: GDM as a method of finding a linear ordering of districts of Podkarpackie Voivodeship in the light of the operation of the Euro-Park Mielec special economic zone	143
Krzysztof Kompa: Application of parametric and nonparametric tests to the evaluation of the situation on the world financial market in the pre- and post-crisis period.....	153
Mariusz Kubus: Recursive feature elimination in discrimination methods ...	162
Marta Kuc: The impact of the spatial weights matrix on the final shape of the European Union countries ranking due to the standard of living.....	170
Paweł Lula: The impact of context on semantic similarity.....	181
Iwona Markowicz: Feldstein-Horioka regression model – the results for Poland.....	190

Kamila Migdal-Najman: The assessment of impact value of Minkowski's constant for the possibility of group structure identification in high dimensional data.....	199
Małgorzata Misztal: On the use of canonical correspondence analysis in economic research.....	208
Krzysztof Najman: The application of the parallel computing in cluster analysis.....	217
Edward Nowak: Data classification and accounting. A study of correlations	226
Marcin Pelka: The adaptation of bagging with the application of conceptual clustering of symbolic data.....	235
Józef Pociecha, Mateusz Baryła, Barbara Pawelek: Comparison of classification accuracy of selected bankruptcy prediction methods in the case of random and non-random sampling technique.....	244
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Selected multivariate statistical analysis methods in the evaluation of the quality of life of the members of the University of the Third Age.....	253
Wojciech Roszka: Construction of synthetic data sets for small area estimation.....	261
Aneta Rybicka: Combining revealed and stated preference data.....	270
Elżbieta Sobczak: Specialization in sectors of technical advancement vs. effects of workforce number changes in Poland's voivodships.....	279
Andrzej Sokółowski, Grzegorz Harańczyk: Modification of radar plot.....	286
Marcin Szymkowiak, Marek Witkowski: Classification of cooperative banks according to their financial situation using the median.....	295
Justyna Wilk, Michał B. Pietrzak, Roger S. Bivand, Tomasz Kossowski: The influence of classification method selection on the identification of spatial dependence – an application of join-count test.....	304
Dorota Witkowska: Application of classification trees to analyze wages disparities in Germany.....	314
Artur Zaborski: Asymmetric preference data analysis by using the dominance point model and the gravity model.....	323

Justyna Wilk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: justyna.wilk@ue.wroc.pl

Michał B. Pietrzak

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: michal.pietrzak@umk.pl

Roger S. Bivand

Norwegian School of Economics, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: Roger.Bivand@nhh.no

Tomasz Kossowski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: tkoss@amu.edu.pl

WPŁYW WYBORU METODY KLASYFIKACJI NA IDENTYFIKACJĘ ZALEŻNOŚCI PRZESTRZENNYCH – ZASTOSOWANIE TESTU *JOIN-COUNT*

Streszczenie: Klasyfikacja jest jedną z podstawowych metod badań regionalnych. Pozwala na określenie terytorialnego zróżnicowania zjawiska oraz zależności przestrzennych. Ich występowanie może wskazywać na proces tworzenia się klastrów przestrzennych. Istotą badań jest sposób wydzielenia klas i uzyskany podział. Celem artykułu jest określenie wpływu metody podziału na wyniki pomiaru autokorelacji przestrzennej z wykorzystaniem testu *join-count*. Test ten, w przeciwieństwie do wielu metod statystyki przestrzennej, pozwala na badanie autokorelacji przestrzennej dla danych jakościowych. Może być stosowany w analizie zależności przestrzennych wyróżnionych klastrów.

Słowa kluczowe: test *join-count*, autokorelacja przestrzenna, klasyfikacja, dane jakościowe.

DOI: 10.15611/pn.2015.384.32

1. Wstęp

Występowanie zależności przestrzennych wskazuje na kształtowanie się zjawisk w odniesieniu do lokalizacji przestrzennej. Zależności przestrzenne stanowią naturalną własność większości zjawisk społeczno-ekonomicznych. Poziom interakcji

między jednostkami terytorialnymi jest bowiem tym wyższy, im bliżej są one położone względem siebie. Nieuwzględnienie tych informacji może prowadzić do błędów poznawczych [Zeliaś (red.) 1991; Suchecki (red.) 2010; Arbia 2006].

W przestrzennych badaniach ekonomicznych bardzo często dokonuje się podziału jednostek terytorialnych na kategorie (klasy). W zależności od zastosowanej metody uzyskuje się klasy uporządkowane (np. poziom życia, etap rozwoju społeczno-gospodarczego, poziom innowacyjności, stopień rozwoju turystyki itd.) bądź równorzędne (np. profil gospodarczy, struktura rynku pracy itd.). Zdefiniowane klasy w odniesieniu do skal pomiaru stanowią realizację zmiennych niemetrycznych, tj. porządkowych lub nominalnych (zob. [Walesiak 1993]).

Pomiar zależności przestrzennych między jednostkami z tej samej klasy pozwala zbadać, czy istnieją mechanizmy wzmacniające proces tworzenia lub rozszerzania się klastrów przestrzennych, np. obszarów metropolitalnych, obszarów zapóźnionych, regionów turystycznych itd. Jednakże w tej sytuacji stosowalność popularnych testów badających autokorelację przestrzenną jest ograniczona.

Celem artykułu jest zbadanie wpływu wyboru metody klasyfikacji na wyniki badania zależności przestrzennych. Główna uwaga skierowana została na problem testowania zależności przestrzennych na podstawie danych jakościowych. Zastosowano test *join-count* do identyfikacji zależności przestrzennych między jednostkami terytorialnymi reprezentującymi podobny poziom rozwoju gospodarczego.

W pierwszej części artykułu omówiono istotę testu *join-count*. W drugiej części artykułu zaprezentowano przykład empiryczny. Badaniem objęto sytuację 379 powiatów (LAU 1) w Polsce w 2012 roku. W tym celu skonstruowano taksonomiczny miernik rozwoju. Wyniki pomiaru pozwoliły przyporządkować powiaty do klas reprezentujących zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego. Następnie za pomocą testu *join-count* zbadano występowanie autokorelacji przestrzennej.

2. Istota testu *join-count*

W identyfikacji zależności przestrzennych zjawisk społeczno-ekonomicznych stosowana jest najczęściej funkcja autokorelacji przestrzennej [Chojnicki (red.) 1980; Suchecki (red.) 2010, s. 103-104; Kossowski 2010]. Popularnymi testami, pozwalającymi ocenić siłę zależności przestrzennych, są statystyka *I* Morana oraz statystyka *C* Geary'ego [Moran 1947; Cliff, Ord 1973; Cliff, Ord 1981; Kopczewska 2006, s. 69-70; Suchecki (red.) 2010, s. 112-115; Suchecka (red.) 2014, s. 41]. Są one przeznaczone do analizy danych ilościowych, np. wartości PKB.

W przypadku danych jakościowych pomiar zależności przestrzennych może być prowadzony z wykorzystaniem testu *join-count* zob. [Cliff, Ord 1973; 1981; Kopczewska 2006, s. 83-84, Suchecki (red.) 2010, s. 110-112; Pietrzak i in. 2014a; 2014b]. Rozkład przestrzenny wartości zmiennej niemetrycznej może być losowy bądź wykazywać tendencję do przestrzennego grupowania się. W przypadku wy-

stępowania dodatniej autokorelacji przestrzennej dominować powinno sąsiedztwo jednostek tej samej kategorii nad sąsiedztwem jednostek różnych kategorii. W przeciwnym wypadku można przyjąć występowanie autokorelacji ujemnej.

W najprostszym ujęciu przyjmuje się, że zmienna niemetryczna przyjmuje dwie realizacje. Na kartogramie można je zaprezentować za pomocą koloru białego (W – *white*) i czarnego (B – *black*). Idea wyznaczania statystyk *join-count* polega na zliczaniu sąsiedztwa typu białe-białe (WW), czarne-czarne (BB) oraz czarne-białe (BW). W tym celu wyznaczane są trzy statystyki (zob. [Cliff, Ord 1973; 1981]):

$$WW = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij}(1-z_i)(1-z_j), \quad BB = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij}z_i z_j \quad \text{oraz} \quad BW = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij}(z_i - z_j)^2,$$

gdzie: $WW + BW + BB = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij}$, z_i, z_j to zmienne zero-jedynkowe przyjmujące wartość 1 w sytuacji, gdy region należy do klasy „czarny” (B), natomiast wartość 0, gdy region należy do klasy „biały” (W), w_{ij} to element przyjętej macierzy sąsiedztwa (i, j oznaczają numery jednostek terytorialnych, $i, j = 1, \dots, n$). Jeżeli sąsiedztwa „jednokolorowe” nie dominują wyraźnie nad „dwukolorowymi” (i na odwrót), to oznaczać może to losowy rozkład wartości zmiennej.

3. Pomiar poziomu rozwoju gospodarczego

W przestrzennych analizach poziomu rozwoju gospodarczego i jego zmian szczególne zastosowanie mają metody taksonomiczne (zob. [Chojnicki i Czyż 1973; Grabiński, Wydymus i Zeliaś 1989; Strahl (red.) 2006]). Pierwszą grupę tych metod stanowi analiza skupień (zob. np. [Everitt, Landau i Leese 2001]). Pozwala ona na wyodrębnienie względnie jednorodnych i separowalnych klas obiektów. Jest ona przydatna m.in. w sytuacji, gdy cel badania stanowi porównanie struktury jednostek terytorialnych (np. rynku pracy, profilu gospodarczego itd.).

Do drugiej grupy zaliczają się metody porządkowania liniowego (zob. np. [Hellwig 1968]). Służą one uporządkowaniu obiektów według nadrzędnego kryterium, które nie podlega pomiarowi bezpośredniemu. Są one powszechnie stosowanym narzędziem w pomiarze poziomu rozwoju gospodarczego, a uzyskane wyniki mogą stanowić podstawę do wydzielenia klas regionów reprezentujących zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego.

W artykule przeprowadzono analizę poziomu rozwoju gospodarczego w 379 polskich powiatach w 2012 r. Jego pomiar wymagał rozważenia wielu aspektów, takich jak profil gospodarczy i aktywność gospodarcza, produktywność i kondycja przemysłu, przedsiębiorczość i skłonność do inwestycji, chłonność rynku pracy i adaptacyjność zasobów pracy, napływ kapitału zagranicznego, sytuacja finansowa mieszkańców i ich zdolność nabywcza [Strahl (red.) 2006; OECD 2012].

Zmienne dobrano tak, aby spełniały kryterium porównywalności, jednoznacznego definiowania problemu i mierzalności oraz niepowielania informacji i posiadania statystycznej zmienności. Ze względu na uwzględnienie jednostek szczebla lokalnego wystąpiły problemy z dostępnością danych statystycznych. Niektóre wskaźniki nie są wyznaczane dla powiatów (np. wartość dodana brutto). Część danych, dotyczących np. wartości kapitału zagranicznego, jest ukryta. W takiej sytuacji konstruowano zmienną alternatywną, a jeśli nie było takiej możliwości, eliminowano aspekt z analizy. Ostateczny zestaw zmiennych zawarto w tab. 1.

Tabela 1. Zmienne opisujące poziom rozwoju gospodarczego powiatów w 2012 r.

Lp.	Nazwa zmiennej	Charakter zmiennej	Wartość wzorca	Wartość antywzorca
1	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach* na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (średnia w okresie 2010-2012) [zł]	stymulanta	31 798,60	362,90
2	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto* [zł]	stymulanta	6 541,95	2349,11
3	Stopa bezrobocia rejestrowanego [%]	destymulanta	4,20	38,00
4	Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców [jedn. gosp.]	stymulanta	47,85	0,00
5	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym [jedn. gosp.]	stymulanta	20,00	5,30
6	Pracujący w handlu i usługach** na 1000 ludności w wieku produkcyjnym [osoba]	stymulanta	247,67	17,26
7	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności [jedn. gosp.]	stymulanta	214,00	40,00

* bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób,

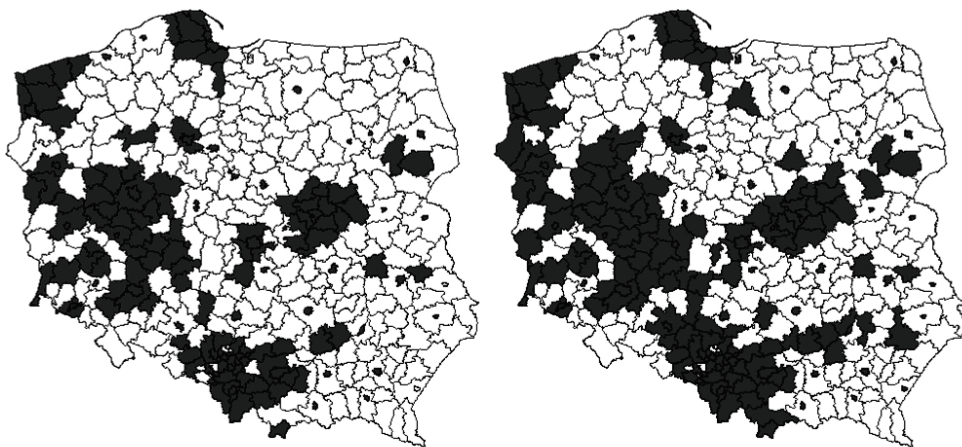
** uwzględniono sekcje PKD 2007: handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Konstrukcja taksonomicznego miernika rozwoju (TMR) w pierwszym kroku polegała na zdefiniowaniu obiektu wzorca i antywzorca. Za wartości wzorcowe uznano maksimum dla stymulant oraz minimum dla destymulant. Współrzędne antywzorca wyznaczono w sposób odwrotny. Zastosowano unitaryzację zerowaną (zob. [Kukuła 2002]) w celu normalizacji wartości zmiennych, a destymulantę przekształcono na stymulantę poprzez odjęcie jej wartości od jedności. Następnie wyznaczono odległości euklidesowe obiektów (powiatów) od wzorca i antywzorca. Wartości TMR określono poprzez podzielenie odległości od wzorca przez sumę odległości od wzorca i antywzorca. Miernik przyjął wartości w przedziale [0, 1], gdzie wartość 1 oznacza wzorec, a 0 antywzorec.

4. Identyfikacja zależności przestrzennych w analizie poziomu rozwoju gospodarczego

W celu porównania sytuacji powiatów, na podstawie wartości miernika TMR, wydzielono klasy reprezentujące zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego. W pierwszym podejściu powiaty podzielono na dwie grupy, stosując dwa kryteria podziału: średnią arytmetyczną oraz medianę. Klasa „W” skupia powiaty o relatywnie słabym, a klasa „B” – relatywnie wysokim poziomie rozwoju gospodarczego (rys. 1).

a) podział oparty na średniej arytmetycznej

b) podział oparty na medianie

Rys. 1. Podział powiatów na dwie klasy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

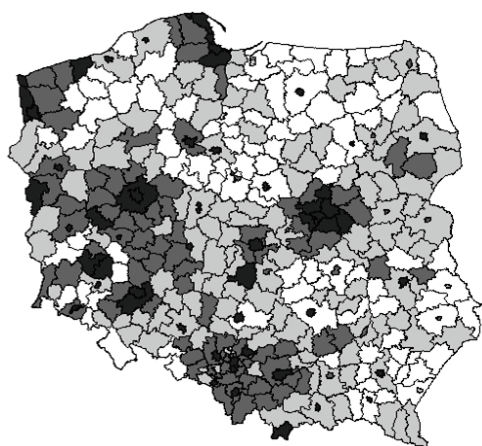
Dla obu podziałów wykonano test *join-count* (zob. tab. 2). Za pomocą testu sprawdzone zostały dwie hipotezy. Pierwsza hipoteza dotyczyła przestrzennego skupiania się powiatów z klasy pierwszej częściej, niż ma to miejsce w przypadku przestrzennego rozkładu losowego (statystyka WW), druga natomiast obejmowała przestrzenne skupianie się powiatów z klasy drugiej (statystyka BB).

Tabela 2. Wyniki testu *join-count* w podziale powiatów na dwie klasy (W i B)

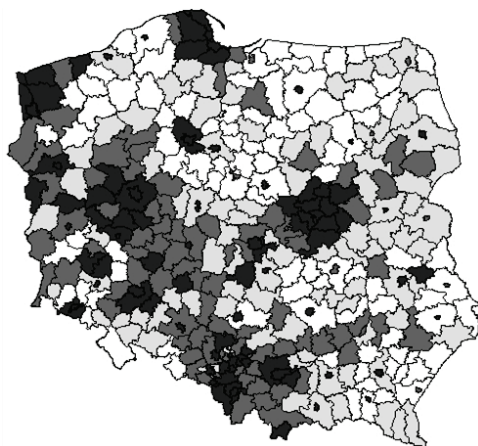
Metoda klasyfikacji	Rodzaj testu	Liczebność klasy	Statystyka	Wartość oczekiwana	Wariancja	Statystyka s.	Wartość p
Średnia arytmetyczna	WW	224	489,92	348,24	197,42	10,08	0,00
	BB	155	219,04	166,73	131,52	4,56	0,00
Mediana	WW	190	381,34	247,66	152,7552	10,82	0,00
	BB	189	302,73	250,86	147,3044	4,27	0,00

Źródło: opracowanie własne w pakiecie *spdep* [Bivand i in. 2014] programu R-CRAN.

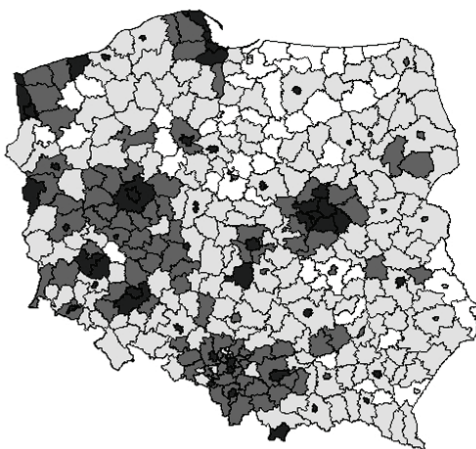
Uzyskane wyniki wskazują statystyczną istotność zależności przestrzennych zarówno w przypadku przestrzennego skupiania się powiatów z klasy pierwszej (statystyka WW), jak i przestrzennego skupiania się powiatów z klasy drugiej (statystyka BB), w obu podziałach. Powiaty dobrze rozwinięte gospodarczo mają tendencję do przestrzennego skupiania się, podobnie jak powiaty słabe gospodarczo.

a) metoda trzech średnich

b) metoda trzech median

a) podział oparty na średniej arytmetycznej i odchyleniu standardowym

Rys. 2. Podział powiatów na cztery klasy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W kolejnym podejściu powiaty przyporządkowano do czterech klas: A, B, C i D. Klasa „A” oznacza bardzo słaby, klasa „B” słaby, klasa „C” umiarkowany, a klasa „D” relatywnie wysoki poziom rozwoju gospodarczego. W tym celu zasto-

sowano trzy metody klasyfikacji, tj. metodę trzech średnich, metodę trzech median oraz metodę opartą na średniej arytmetycznej i odchyleniu standardowym zob. [Nowak 1999]). Wyniki zaprezentowano na rys. 2. Odcienie szarości wskazują poziom rozwoju gospodarczego; kolor biały oznacza powiaty najsłabsze, a czarny najmocniejsze.

Testowano występowanie dodatniej autokorelacji przestrzennej w klasach poprzez wyznaczenie statystyk AA, BB, CC, DD (zob. tab. 3).

Tabela 3. Wyniki testu *join-count* w podziale powiatów na cztery klasy (A, B, C i D)

Metoda klasyfikacji	Rodzaj testu	Liczebność klasy	Statystyka	Wartość oczekiwana	Wariancja	Statystyka s.	Wartość p
Metoda trzech średnich	AA	94	121,87	61,02	47,74	8,81	0,00
	BB	130	164,32	116,80	92,07	4,95	0,00
	CC	99	112,62	67,80	60,23	5,78	0,00
	DD	56	23,09	21,42	20,65	0,37	0,36
Metoda trzech median	AA	95	123,47	62,18	48,22	8,83	0,00
	BB	95	95,04	61,00	54,27	4,62	0,00
	CC	93	90,43	61,58	55,07	3,89	0,00
	DD	96	87,99	61,99	54,49	3,52	0,00
Średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe	AA	46	17,28	14,02	13,67	0,88	0,19
	BB	48	120,00	14,59	14,03	28,14	0,00
	CC	233	300,00	220,21	147,23	6,58	0,00
	DD	52	40,00	18,56	17,54	6,78	0,00

Źródło: opracowanie własne w pakiecie `spdep` [Bivand i in. 2014] programu R-CRAN.

Zależności przestrzenne we wszystkich klasach uzyskano tylko w podziale z wykorzystaniem metody trzech median. Natomiast brak statystycznej istotności wystąpił w klasie o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego w podziale metodą trzech średnich, a także w klasie o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w podziale opartym na średniej arytmetycznej i odchyleniu standardowym.

5. Podsumowanie

W pracy podjęto próbę zbadania wpływu wyboru metody klasyfikacji na identyfikację zależności przestrzennych z wykorzystaniem testu *join-count*. W statystyce przestrzennej test ten jest stosowany w analizie losowości reszt modelu regresji, a także w badaniu autokorelacji przestrzennej na podstawie danych jakościowych.

W badaniu dokonano podziału 379 polskich powiatów, z wykorzystaniem popularnych metod klasyfikacji, na dwie oraz na cztery klasy. Klasy reprezentują zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego w Polsce. Analiza objęła rok 2012, w którym sytuacja gospodarcza zaczęła się stabilizować po okresie światowego kryzysu gospodarczego. Zastosowanie testu *join-count* wykazało, że sposób klasy-

fikacji ma znaczenie dla wyników pomiaru autokorelacji przestrzennej. W zależności od zastosowanego kryterium podziału uzyskuje się różne wyniki analizy. O występowaniu autokorelacji decyduje ponadto nie tylko metoda, ale także liczba klas. Przyjęcie niewielkiej liczby klas powoduje otrzymanie uogólnionych wyników. Dla podziałów na dwie klasy, w każdym przypadku, wykazano występowanie zależności przestrzennych.

W takiej sytuacji warto jest dokonać podziału na większą liczbę klas, szczególnie dla licznego zbioru obiektów, aby dokładniej zbadać zależności przestrzenne. Proponowana procedura może służyć wyborowi metody klasyfikacji oraz liczby klas w przypadku, gdy badacz poszukuje podziału, w którym jednostki zgrupowane w klasy wykazują dodatnią autokorelację przestrzenną.

Test join-count dał zgodne wyniki i potwierdził występowanie dodatniej autokorelacji przestrzennej w przypadku podziału zbioru obiektów na cztery klasy jedynie dla klas o niskim i umiarkowanym poziomie rozwoju gospodarczego. Tendencję do przestrzennego grupowania się wykazują nie jednostki najsłabsze ani nie jednostki najmocniejsze gospodarczo, ale pozostałe grupy powiatów. Jednostki silne gospodarczo rozwijają się bowiem znacznie szybciej niż otaczające je powiaty i nie tworzą klastrów. Natomiast grupowanie się jednostek o umiarkowanym poziomie rozwoju może wynikać z dyfuzyjnego oddziaływania powiatów najmocniejszych i wskazywać tendencję do tworzenia obszarów metropolitalnych. Z kolei przestrzenne zależności w grupie powiatów o relatywnie słabym poziomie rozwoju gospodarczego mogą świadczyć o tworzeniu się tzw. klastrów biedy.

Literatura

- Arbia G., 2006, *Spatial Econometrics*, Springer, Berlin- Heidelberg.
- Bivand R.S. (red.), 2014, *spdep package*, R-CRAN, <http://cran.r-project.org/web/packages/spdep/index.html>.
- Bivand R.S., Pebesma E.J., Gómez-Rubio V., 2008, *Applied Spatial Data Analyses with R*, Springer, New York.
- Chojnicki Z. (red.), 1980, *Analiza regresji w geografii*, PWN, Warszawa.
- Chojnicki Z., Czyż T., 1973, *Metody taksonomii numerycznej w regionalizacji geograficznej*, PWN, Warszawa.
- Cliff A.D., Ord J.K., 1973, *Spatial Autocorrelation*, Pion, London.
- Cliff A.D., Ord J.K., 1981, *Spatial Processes: Models and Applications*, Pion, London.
- Everitt B.S., Landau S., Leese M., 2001, *Cluster Analysis*, Fourth Edition, Arnold, London.
- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A., 1989, *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, PWN, Warszawa.
- Hellwig Z., 1968, *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr*, Przegląd Statystyczny, R. XV, zeszyt 4, s. 307-327.
- Kopczewska K., 2006, *Ekonometria i statystyka przestrzenna z wykorzystaniem programu R CRAN*, Cedetu, Warszawa.

- Kossowski T., 2010, *Teoretyczne aspekty modelowania przestrzennego w badaniach regionalnych*, [w:] P. Churski (red.), *Praktyczne aspekty badań regionalnych*, Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, nr 12, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kukuła K., 2000, *Metoda unitaryzacji zerowanej*, PWN, Warszawa.
- Moran P.A.P., 1947, *The interpretation of statistical maps*, Journal of the Royal Statistical Society, B10, s. 243-251.
- Nowak E., 1999, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów gospodarczych*, PWE, Warszawa.
- Pietrzak B., Wilk J., Bivand R., Kossowski T., 2014a, *The application of local indicators for categorical data (LICD) in the spatial analysis of economic development*, Comparative Economic Research, Vol. 17, Issue 4, s. 203-220.
- Pietrzak B., Wilk J., Kossowski T., Bivand R., 2014b, *The Identification of Spatial Dependence in the Analysis of Regional Economic Development – Join-Count Test Application*, [w:] M. Papież, S. Śmiech (red.), *Proceedings of the 8th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 135-144.
- OECD, 2012, *Promoting Growth in All Regions*, OECD Publishing.
- Strahl D. (red.), 2006, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Suchecka J. (red.), 2014, *Statystyka przestrzenna. Metody analiz struktur przestrzennych*, C.H. Beck., Warszawa.
- Suchecki B. (red.), 2010, *Ekonometria przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Walesiak M., 1993, *Strategie postępowania w badaniach statystycznych w przypadku zbioru zmiennych mierzonych na skalach różnego typu*, Badania Operacyjne i Decyzje nr 1, s. 71-77.
- Zelias A. (red.), 1991, *Ekonometria przestrzenna*, PWE, Warszawa.

THE INFLUENCE OF CLASSIFICATION METHOD SELECTION ON THE IDENTIFICATION OF SPATIAL DEPENDENCE – AN APPLICATION OF JOIN-COUNT TEST

Summary: Classification is one of the main methods used in regional studies. It examines territorial diversification of a phenomenon, as well as spatial dependence. Its occurrence can indicate a process of spatial clusters creation. The essence of such research is a way of classification and its results. The aim of this paper is to examine the influence of classification method on the analysis of spatial autocorrelation using *join-count* test. This test, in contradiction to a lot of other methods of spatial statistics, concerns the spatial autocorrelation of qualitative data. It can be applied in the examination of spatial dependence between territorial units which tend to form clusters.

Keywords: join-count test, spatial autocorrelation, classification, qualitative data.